

Šiais metais sukanka 80 metų nuo SSRS ir Vokietijos karo pradžios. 1941 m. birželio 22 d. nacionalsocialistinė Vokietija užpuolė Sovietų Sąjungą pradėdama su ja karą, virtusį kruvinausiu ir nežmogiškiausiu XX a. konfliktu pasaulyje. Tokiu būdu kariniai veiksmai Europoje, 1939 m. rugsėjo 1 d. prasidėję Vokietijos agresija prieš Lenkiją, įgavo naują dimensiją. Ji dar kartą buvo išplėsta 1941 m. gruodžio 7 d. Japonijai surengus išpuolį prieš Pearl Harbor ir tų metų gruodžio 11 d. Vokietijai paskelbus karą JAV. Pastaroji įvykių eiga leido kariniams konfliktams Europoje *de facto* virsti Antruoju pasauliniu karu.

1941 m. birželio 22 d. nacistinės Vokietijos pradėtas naujas karo etapas esmingai skyrėsi nuo kitų panašių karinių konfliktų, kadangi priešais buvo laikomi ne tik Raudonosios Armijos kariai, bet ir okupuotų kraštų civiliai gyventojai. Nacistinė Vokietija karo metu siekė ne vien karine jėga palaužti savo priešininkus, tačiau ir realizuoti keletą mėnesių prieš jo pradžią sukurtą ideologiškai-rasiškai grindžiamą masinių žudynių (*Vernichtungskrieg*) strategiją.

1941 m. birželio 22 d. prasidėjusių procesų pasekmės jau senokai yra istorikų dėmesio centre. Šiuo metu jau yra detaliai išanalizuotos tiek *vermachto* karinės operacijos tiek šių karinių pajėgų reikšmė okupuojant naujas teritorijas bei vykdant masines žudynes.

Nepaisant aukščiau paminėtų aplinkybių tačiau šis karas vis dar kelia didžiules kontroversijas, visų pirma karo baisumus patyrusių valstybių visuomenėse. Nuolat atsinaujinančiose diskusijose kai kada pastebima konkurencija tarp skirtingų karo aukų grupių, savosios grupės kaltės neigimo ar bandymo ją sumenkinti. Taigi šis karas nemažai daliai Vidurio ir Rytų Europos bendruomenių dar nėra tapęs istorija, o išlieka "karšta" dabartimi. Skirtingų atminčių konkurencija ir konfrontacija šio regiono visuomenėms bei šias visuomenes sudarančioms skirtingoms atminčių bendruomenėms trukdo ieškoti savitarpio supratimo ir sutarimo apmąstant skaudžią, trauminę istorinę patirtį, o neretai yra ir viena iš naujai atgimstančios antisemitinės retorikos priežastčių.

Susiklosčiusi situacija ir turėjo įtakos formuojant pristatomos konferencijos koncepciją. Konferencijos organizatoriai nori istoriškai atsekti dabar susiklosčiusios situacijos genezę, o kartu ragina diskutuoti apie galimybes keisti XXI a. egzistuojančias realijas.

Skaldanti praeitis:

SSRS – Vokietijos karas ir masinio smurto naratyvai Vidurio Rytų Europoje

(konferencija dedikuojama prof. Irenos Veisaitės atminimui)

Konferencijos organizatoriai:

Lietuvos istorijos institutas, Vilniaus universiteto Istorijos fakultetas, Lietuvos Užsienio reikalų ministerija

Organizacinis komitetas:

Alvydas Nikžentaitis, Saulius Sužiedėlis, Arūnas Streikus, Nerijus Šepetyš, Aurimas Švedas, Joachim Tauber

Konferencijos vieta ir laikas:

Vilniaus miesto Rotušė, 2021 m. birželio mėn. 4-5 d.

Renginio organizatoriai:



Renginio partneriai:



Konferencijos programa:

I diena: Vilniaus miesto Rotušė

10.00 – 10.45 Sveikinimo kalbos

Viktorija Čmilytė-Nielsen, Seimo Pirmininkė
Ingrida Šimonytė, Lietuvos Respublikos
Vyriausybės Ministrė Pirmininkė (sveikinimo
laiškas)
Remigijus Šimašius, Vilniaus meras (vaizdo
sveikinimas.)
Robert S. Gilchrist, JAV ambasadorius
Lietuvoje
Matthias Sonn, Vokietijos ambasadorius
Lietuvoje
Yossi Levy, Izraelio ambasadorius Lietuvoje
Alvydas Nikžentaitis, Lietuvos istorijos instituto
direktorius

10:45 – 11:45 Įvadiniai pranešimai

Joachim Tauber (Vokietija), 1941 m. birželio 22
d. vieta Antrojo pasaulinio karo istorijoje ir
nacionalsocialistinėje Vokietijos masinių
žudynių politikoje (patv., online)

Adam Michnik (Lenkija), Naratyvai apie masinį
smurtą ir heroizmą Vidurio Rytų Europoje
(patv.)

11:45 – 12:00 Kavos pertrauka

12:00 – 14:30 1 sekcija „Vernichtungskrieg, suki- limas ir 1941 m. vasara rytų Euro- poje: šaltiniai ir istoriografiniai naratyvai“

Moderatorius: Vytautas Bruveris

Pranešėjai:

Saulius Sužiedėlis (Lietuva/JAV), Ką sako
mums šaltiniai? Karas, sukilimas ir pirmieji
žingsniai Holokausto link (online)
Vladislav Grinnevich (Ukraina), 1941 m. Birželio
22 d.: žvilgsnis iš Ukrainos (online)
Stanislovas Stasiulis (Lietuva), Karo pradžia,
Birželio sukilimas ir amžininkų liudijimai
Arūnas Bubnys (Lietuva), 1941 m. Birželio
sukilimo dalyviai ir Holokaustas
Dainius Noreika (Lietuva), Ko mes vis dar
nežinome apie 1941 m. Birželio sukilimą?

14:30 – 15:30 Pietų pertrauka

15:30 – 18:00 2 sekcija „1941 m. vasaros įvykiai Rytų Europoje: liudijimų multipers- pektyvumas“

Moderatorius: Arūnas Streikusdirektorius

Pranešėjai:

Ronald Berger (JAV), Išgyventi Holokaustą
Lenkijoje: istorijos lagerio viduje ir už jo ribų
(online)
Hannah Pollin-Galay (Izraelis), Katastrofos
pradžią Lietuvoje: anglakalbė, hebrajiškoji, jidiš
liudijimų ekologijos (online)
Anna Lipphardt (Vokietija), 1941-iejį Vilniaus
žydų atsiminimuose: translokalinis žvilgsnis iš
Niujorko, Jeruzalės, Vilniaus perspektyvos
(online)
Nerijus Šepetys (Lietuva) Karo pradžia
Lietuvoje ir liudijimai (Vilnius, Kaunas, provinci-
ja). Supratimo iššūkiai ir perspektyvos.

II diena: Vilniaus Rotušė

11:00 – 13:30 3 sekcija “Evoliucionuojanti istori- ja iki 1989: karas ir Holokaustas tarp atminties ir užmaršties”

Moderatorius: Aurimas Švedas

Pranešėjai:

David Fishman (JAV), Holokausto Vilniuje
atmintis žydų bendruomenėje 1944-1949
(online)
Andzej Zbikowski (Lenkija) Lenkijos atvejis
Laszlo Karsai (Vengrija), Vengrijos atvejis
(online)
Zigmas Vitkus (Lietuva), Lietuvos atvejis

13:30 – 14:30 Pietų pertrauka

14:30 – 16:00 4 sekcija “Atminčių konkurencija atviroje visuomenėje”. Apvalaus stalo diskusija.

Moderatorė: Violeta Davoliūtė

Pranešėjai:

Pawel Machcewicz (Lenkija), Westerplatte ar
Jedwabne (online)
Andrii Portnov (Ukraina/Vokietija), Ukraina ir
Antrasis pasaulinis karas. Apibendrinant
trisdešimt metų įgyvendinamą posovietinę
istorijos politiką (online)
Vasilijus Safronovas (Lietuva), Trėmimai,
Holokaustas, kovos už laisvę
Maren Röger (Vokietija), Holokaustas ir (ar?)
vokiečių deportacijos (online)

16:00 – 16:15 Kavos pertrauka

16:15 – 16:45 Baigiamasis pranešimas: Tomas Venclova (Lietuva), “Dialoginė atmintis kaip atminties konfliktų sprendimo priemonė?”